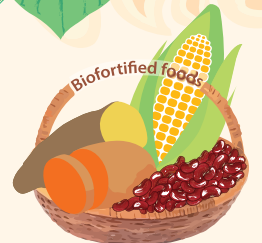

Ufahamu Kutoka kwa WAKULIMA

Picha 1: Muonekano wa ukame wa wastani katika kijiji cha Ilindi

Building
Nutritious
FoodBaskets

Vipando Vinne Vya Viazi Lishe Marando ya Dhahabu (Kujenga uwezo wenye matokeo)

“Kwa sasa ninaweza kupata kipato kutokana na kuzalisha na kuuza marando ya viazi lishe. Kutokana na hilo ninaweza sasa kulipa ada ya shule kwa ajili ya watoto wangu na pia familia yetu ina chakula cha kutosha na chenye lishe”

Mkulima Julius Kayongola

Picha 2: Bwana Julius Kayongola, mkulima aliyepata aina 4 ya vipando kutoka SRI – Kibaha kwa uzalishaji kuanzia, Desemba 2015

Mashamba ya kuzalisha marando ya viazi lishe yaliyopo katika kijiji cha Ilindi ni yenye kuvutia na kutia hamasa. Mashamba hayo yanaangaliwa na wazalishaji wa viazi lishe waliojitoa kwa nia moja na wanaotumia umwagiliaji kutoka katika ziwa la karibu la Manyara. Ukaribu wa mashamba na ziwa unafanya kina cha maji kiwe juu na hivyo kuwawezesha wakulima kuchimba visima vya kumwagilia mazao yao.

Kijiji cha Ilindi kipo katika eneo lenye ukame wa wastani katika Wilaya ya Bahi Mkoa wa Dodoma, Tanzania. Kutoka barabara kuu huwezi kuona kitu chochote cha kijani wala uzalishaji wowote; hadi utakapofika kwenye uoto wa ukijani wa mashamba mazuri ya kuzalisha marando ya viazi lishe.

Bw. Julius Kayongola (katika picha kushoto) ambaye ni mkulima wa kijiji cha Ilindi alisimulia safari aliyopita hadi kuwa mzalishaji wa kuaminika wa viazi lishe na marando yake. Mwezi Desemba, 2015 mkulima huyu, alikuwa mmoja wa wanufaika wa mafunzo ya uzalishaji wa mbegu na marando ya viazi lishe yaliyoandaliwa na Kituo cha Utafiti wa Sukari cha Kibaha, Tanzania (SRI – Kibaha) kwa ufadhili wa Shirika la Umoja wa Mataifa la Chakula na Kilimo (FAO).

Bwana Julius alielezea kuwa baada ya kupata mafunzo, alipewa vipando vinne vya viazi lishe kwa ajili ya kuongeza marando zaidi ambayo mpaka sasa ameshazalisha katika shamba lenye ukubwa wa nusu (1/2) eka kwa kutumia umwagiliaji. Vilevile aliwagawia marando ndugu wa familia na majirani na kwa kitendo hicho wanajamii wengi wa kijiji cha Ilindi sasa wanazalisha na kula viazi lishe mwaka mzima. Wakulima wa viazi lishe wanazalisha aina kadhaa za marando ya viazi lishe na kuyauza katika masoko yaliyopo maeneo yao na hivyo kujiongezea kipato.

Viazi lishe aina ya “Ejumula” ni moja ya aina inayopendwa sana na wakulima wa Kijiji cha Ilindi. Aina hii inakua vizuri katika hali ya ukame wa wastani na inazaa viazi vikubwa (angalia picha 4). Viazi hivi hukamilisha mlo wenye lishe ambao unaliwa na wanajamii wengi katika kijiji cha Ilindi.

Picha 3: Shamba la nusu eka la uzalishaji wa viazi lishe la mkulima Julius Kayongola

Maelezo na simulizi ya Bw. Julius ni mfano mzuri wa matokeo chanya na uendelezaji wa mradi wa kuleta mabadiliko (RAC) kutokana na juhudi za kujenga uwezo kwa walengwa. Kati ya Mwaka 2011 na 2014, Kituo cha Kimataifa cha Viazi (CIP) na Taasisi ya Kimataifa ya Helen Keller (HKI) walitekeleza mradi wa kuleta mabadiliko (RAC), ambao ulikuwa unalenga kuongeza uwekezaji katika viazi lishe ili kukabiliana na tatizo la upungufu wa vitamini A kwa watoto wadogo na wanawake walio katika umri wa uzazi. Mradi wa RAC uliwajengea uwezo wadau wa kitaifa kama vile Kituo cha Utafiti wa Sukari Kibaha (SRI- Kibaha), Tanzania na wanufaika wengine

Picha 4: Aina ya viazi lishe vinavyolimwa kijiji cha Ilindi

muhimu ili kuwawezesha kujipanga, kuwa na malengo, kupokea mradi, na kupeleka ujuzi walioupata kwa wanufaika wengine wa chini zaidi kama vile wakulima.

Katika kutekeleza mradi huu, mwaka 2015 kituo cha utafiti cha SRI – Kibaha kilipokea msaada wa dola za Marekani 20,000 kutoka Shirika la Umoja wa Mataifa la Chakula na Kilimo (FAO). Hayo yalikuwa moja ya matokeo ya juhudi zilizofanywa na RAC ambapo zaidi ya dola za marekani 21.6 milioni zilipatikana kwa ajili ya mipango ya uzalishaji viazi lishe na uboreshaji wa lishe kupitia matumizi ya vyakula katika nchi zilizolengwa kutekeleza mradi za Nigeria, Tanzania, Musumbiji, Ghana na Burkina Faso. Vituo vya utafiti wa Kilimo vya SRI – Kibaha na ARI – Hombolo, ni baadhi ya taasisi ambazo zilijengewa uwezo na RAC katika kutoa mafunzo kwa wawezeshaji (ToTs) ya “kila unachotaka kufahamu kuhusu viazi lishe”. Kwa sasa wanaendeleza ujuzi na utaalim kwa maafisa ugani, wakulima na wadau wengine juu ya mnyonyoro wa thamani wa viazi lishe ili kuhakikisha kuwa matokeo chanya yanaifikia jamii yote.

Vituo vya utafiti vya SRI – Kibaha na ARI – Hombolo viliweza kutumia mafanikio aliyoyapata Bwana Julius katika kuwawezesha na kuwatia hamasa wakulima

wengine wa viazi lishe kupitia mafunzo ya kutembeleana kwenye mashamba ambayo ilikuwa ni sehemu ya mafunzo ya siku 2 juu ya kilimo na uzalishaji wa mbegu za viazi lishe yaliyofanyika tarehe 26 – 27 Septemba, 2016.

Mafunzo yaliwalenga maafisa ugani na wazalishaji wa marando ya viazi lishe kutoka katika wilaya 6 za mkoa wa Singida na wilaya 6 za Mkoa wa Dodoma. Lengo la mafunzo hayo ilikuwa kuwapatia washiriki elimu, ujuzi, utaalim na uelewa wa kuzalisha mbegu za viazi lishe.

Uzinduzi wa mpango wa miaka 4 wa Kilimo cha viazi lishe katika kijiji cha Ilindi

Hatimaye, katika siku za karibuni kijiji cha Ilindi kilizindua mpango wa miaka 4 wa kuzalisha viazi lishe utakaohakikisha kuwa kaya zote 22,000 zinalima na kula viazi lishe kufikia mwaka 2020. Mpango huu unalenga kuongeza uhakika wa chakula na lishe kwa ajili ya jamii ya Ilindi na kuongeza kipato katika familia.

Mradi huu wa viazi lishe (OFSP) unasimamiwa na Bwana Anthony Sahali, Afisa Ugani wa Kata kwa kushirikiana na watu wengine mashuhuri wa viazi lishe akiwemo Bi. Tina Suday Mbassa ambaye pia ni Diwani wa Kata.

Mafanikio yaliyopatikana pamoja na malengo yaliyofikiwa na mambo mengine waliyojifunza kutoka kwenye mradi wa RAC yaliwezesha kuanzishwa kwa mradi mwingine wa

Kuimarisha Lishe ya Makundi ya Vyakula Mchanganyiko (Building Nutritious Food Baskets – BNFB). Mradi huu wa

Picha 5: Jamii ya Ilindi ikizindua mpango wa miaka 4 wa viazi lishe

BNFB unalenga kuangalia uwezekano wa kupanua mfumo wa utekelezaji kupitia utaratibu wa vyakula mchanganyiko katika kukabiliana na njaa iliyojificha ya upungufu wa virutubishi vya vitamini na madini kwa kuhimiza uwezekaji endelevu katika kuongeza uzalishaji na matumizi ya mazao yaliyorutubishwa kibaiolojia kama vile viazi lishe, mihogo lishe (mihongo manjano), mahindi lishe (mahindi ya chungwa), na maharage lishe (yenye wingi wa madini chuma au zinki).

Miradi ya RAC na BNFB inafadhiliwa na kusaidiwa na Mfuko wa Bill & Melinda Gates Foundation

Jifunze zaidi kuhusu Kuimarisha Lishe ya Makundi ya Vyakula Mchanganyiko (Building Nutritious Food Baskets – BNFB)

Bofya Building Nutritious Food Baskets (BNFB)

MAWASILIANO Hilda Munyua • Meneja wa Mradi • H.munyua@cgiar.org

Habari imeandikwa na Joyce Maru (CIP) akiungana na Kiddo Mtunda, Mary Yongolo and Nessie Luambano (SRI – Kibaha)